

Магистерское движение в Украине: историко-педагогические измерения

В статье освещена история магистерского движения, фундаменты которого были заложены еще во времена университетов средневековья. Подан генезис понятия «магистр» и «магистратура». Проанализировано развитие магистратуры в системе высшего образования независимой Украины.

Ключевые слова: магистратура, магистр, образовательно-квалификационный уровень, ученая степень

Magistracy Development in Ukraine: Historical and Pedagogical Survey

The article gives coverage of the history of magistracy which dates back from the times of medieval universities. The author gives the genesis of the notions "master" and "magistracy". The stages of the development of magistracy in the system of higher education of independent Ukraine are analysed.

Key words: magistracy, master, educational and qualifying level, degree

Стаття надійшла до редакції 05. 08 2011 р.

УДК 371.13(564.3)(045)

Воєвутко Н.Ю.
м. Маріуполь

Формування професійних програм з інклюзивної освіти в університетах Республіки Кіпр

У наукових розвідках визначено структуру та зміст професійної підготовки майбутнього фахівця з інклюзивної освіти. Виділено та проаналізовано особливості формування освітньо-професійних програм зі спеціальної освіти в Університеті Кіпру, Європейському університеті Кіпру, Університеті Лефкосії.

Ключові слова: спеціальна освіта, інклюзивна освіта, освітньо-професійна програма.

Останніми десятиліттями у більшості країн Європи відбуваються докорінні зміни у законодавстві, розумінні та забезпеченні доступної і якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Основні принципи інклюзивної освіти організації і реалізації програм підготовки педагогів і підвищення їхньої кваліфікації зазначено в міжнародних документах: Всесвітній декларації прав людини (1948), Декларації прав дитини (1959), Конвенції про права дитини (ООН, 1989 р., ратифікована Україною у 1991 році), Всесвітній декларації «Освіта для всіх» (1990), Стандартні правила ООН щодо зрівняння можливостей інвалідів», (1993), Саламанській Декларації (1994), Програмі дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994), Дакарській Декларації (2000), Конвенції ООН щодо осіб з особливими потребами (2005) тощо.

Прийнявши до основних міжнародних договорів у сфері прав людини, Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальноодеских прав, зокрема, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. За статистичними даними МОНМС України, із 129 тис. дітей з особливими освітніми потребами, які інтегровані до загальноосвітніх навчальних закладів, 45 відсотків складають діти з інвалідністю. З метою успішного запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, з метою реалізації державної політики щодо забезпечення права дітей з

© Воєвутко Н.Ю., 2011

особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, інтеграції їх у суспільство МОН України затверджено Концепцію розвитку інклюзивної освіти (2010), яка передбачає комплексне розв'язання питань, пов'язаних з нормативно-правовим, навчально-методичним, кадровим забезпеченням інклюзивної освіти [1]. Модернізація вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні потребує ретельного аналізу досвіду європейських країн для впровадження освітніх програм з інклюзивної освіти у систему професійної підготовки майбутніх учителів у нашій країні. Такий досвід накопичено у Республіці Кіпр, тому *предметом* нашого дослідження є організація підготовки фахівців з інклюзивної освіти у навчальних закладах Кіпру.

Вивченню аспектів зазначеної проблеми присвячена низка дисертацій, в яких досліджено: становлення та розвиток дошкільних закладів для дітей з психофізичними вадами в системі спеціальної освіти України (В. Золотоверх, 2000), формування системи медичних знань у процесі підготовки педагога-дефектолога до корекційної роботи в закладах спеціальної освіти (Л. Руденко, 2005), становлення та розвиток системи професійної освіти осіб з вадами слуху в Україні (Т. Єжова, 2006), теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів до корекційної роботи в освітніх закладах для дітей з вадами інтелекту (С. Миронова, 2007), педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади (А. Колупаєва, 2007), теорію і практику корекційного навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями в Україні (друга половина XIX – перша половина XX століття) (М. Супрун, 2008), соціально-педагогічна підтримка батьків дітей раннього віку з особливими потребами (І. Макаренко, 2009).

У наукових працях досліджено концептуальні аспекти інклюзивної освіти (А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій), висвітлено досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи (А. Колупаєва). Однак, проблема підготовки вчителів з інклюзивної освіти на прикладі конкретної зарубіжної країни не була предметом спеціального наукового дослідження. Тому *мета* нашого дослідження полягає у висвітленні особливостей формування професійних програм підготовки фахівців з інклюзивної освіти в університетах Республіки Кіпр.

Дослідження кіпрських учених лежать у площині обґрунтування концептуальних засад спеціальної освіти (Е. Фт'яка, І. Константинідіс, С. Сімоніду); теорії і практики спеціальної

(А. Ксіромерітіс, Х. Комбос, Я. Різкіянос) і спеціальної початкової освіти (А. Міхаліду, А. Цуріс, С. Вламі). У наукових працях висвітлено історичні етапи розвитку інклюзивної освіти (А. Полідорос, Е. Фт'яка); психолого-педагогічні підходи до освіти дітей з особливими потребами (А. Андоніу, А. Зоніу-Сідері); особливості використання комп'ютерних технологій у загальній та спеціальній початковій освіті (М. Параскевопулос, Д. Гудірас) тощо. У більшості наукових праць термінами «спеціальна» (ειδική), «інклюзивна» (συμπεριληπτική) освіта та «інтегроване» (ενταξιακή), «поєднане» (εναίο) навчання позначена система освітніх послуг, що базується на принципах забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Тому в нашому дослідженні будемо використовувати ці терміни як синонімічні. Однак, зазначимо, що найуживанішим у педагогічній літературі Кіпру є термін «спеціальна освіта» (ειδική εκπαίδευση).

Професійна підготовка фахівців з інклюзивної освіти здійснюється на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра в Університеті Кіпру, де готують фахівців за спеціальністю «Початкова та дошкільна освіта». В Університеті Кіпру, Європейському університеті Кіпру і Університеті Лефкосії започатковано магістерські програми «Спеціальна (поєднана) освіта» і «Спеціальна освіта». Заакцентовано на особливостях формування освітньо-професійних програм підготовки фахівців в системі університетської освіти Кіпру.

В Університеті Кіпру запроваджено бакалаврську програму «Початкова та дошкільна освіта», складовою якої є спеціалізація з інклюзивної освіти трудовіткстістю у 15 кредитів. Дисципліни за спеціалізацією призначені для поглибленого вивчення проблеми інклюзивної освіти та механізму її реалізації у закладах освіти. Вивчаючи спеціальні професійно орієнтовані дисципліни «Труднощі у навчанні (Μαθησιακές Δυσκολίες), Відмінності та Ізольованість (Διαφορετικότητα και Αποκλειστικότητα), Особливі потреби у загальній школі (Ειδικές Ανάγκες στο Γενικό Σχολείο)», майбутні вчителі опановують базові поняття і теорії, які є методологічною базою основою навчання дітей, які мають психічні та фізичні вади здоров'я. Студенти усвідомлюють цінність демократичного суспільства, яке гарантує право кожного громадянина на активну участь у його житті, рівний доступ до навчання у загальноосвітніх закладах та отримання якісної освіти кожною дитиною. Вони набувають знань і вмінь організації

життєдіяльності дітей з особливими освітніми потребами в освітньому просторі; подолання ними потенційних бар'єрів у процесі навчання.

Метою магістерської програми «Поєднане навчання» (Εντάα εκπαίδευση) відділення педагогічних наук Університету Кіпру є професійна підготовка бакалаврів з початкової та середньої освіти, а також працюючих учителів з питань здобуття освіти відповідного рівня особами, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, в спеціальних умовах. Результатом опанування магістерської програми є компетенції, які кваліфікують сформовані здатності: здійснювати дослідження у галузі спеціальної освіти; працювати в початкових та середніх загальноосвітніх школах в умовах поєданого навчання; активно залучати дітей з особливими потребами до навчальної діяльності; готувати навчальні матеріали та розробляти навчальні плани зі спеціальної освіти. Магістри з поєданого навчання мають сприяти інтеграції інклюзії у систему освіти Кіпру і продовжувати навчання для здобуття докторського ступеню у галузі спеціальної освіти.

Особливістю магістерської програми «Поєднане навчання» є її варіативність. Згідно із першим варіантом студент має отримати 90 кредитів, розподіл яких здійснено таким чином: 63 кредити виділяються на вивчення 7 предметів; 9 кредитами оцінюється участь магістрантів у 3 семінарах. 18 кредитів відводиться на виконання магістерської дисертації. За другим варіантом студенти мають набрати 81 кредит, вивчаючи 9 предметів, та 9 кредитів за участь у 3 семінарах. Значимо обов'язкові дисципліни з циклу професійної підготовки: «Поєднане навчання: нова форма спеціальної освіти», «Якісні дослідження у освіті», «Методи освітнього дослідження (18 кредитів)». Цикл вибіркових містить такі дисципліни: «Філософія освіти», «Порівняльна педагогіка», «Психологія освіти», «Соціологія освіти», «Теорія та політика міжкультурної освіти», «Двомовність та освіта», «Гендерна освіта», «Освітня політика», «Глобалізація, космополітизм та освіта», «Християнська особистість та сучасний світ» 3 циклу дисциплін варіативного компоненту програми за першим варіантом студент має обрати одну дисципліну трудомісткістю 9 кредитів, а за другою – 3 дисципліни, що оцінюються у 27 кредитів. Відповідно до умов програми студент має обрати 4 спеціальні дисципліни (36 кредитів) із запропонованого переліку: «Педагогіка інтеграції», «Спеціальне та поєднане навчання на Кіпрі», «Відносини школа – сім'я у контексті неоднаковості», «Поєднане навчання та технології», «Інвалідність у суспільстві та у школі», «Диференціація у поєданому

класі», «Оцінювання у поєданому класі», «Сучасні тенденції у спеціальній освіті» [2].

В Європейському університеті Кіпру провідною метою магістерської програми «Спеціальне (Поєднане) навчання» є формування у слухачів мотивації щодо роботи з дітьми із вадами здоров'я, підготовки їх до практичного спілкування з дітьми в умовах загальноосвітньої школи. Мовою компетенцій подамо також основні результати професійної підготовки за цією програмою. Випускники мають: критично аналізувати освітні теорії щодо навчання дітей з особливими потребами; бути обізнаними щодо принципів ефективного навчання дітей у рамках поєданого навчання, щодо особливих освітніх потреб дітей з вадами психічного та фізичного здоров'я; вміти ініціювати та організовувати дослідницькі проекти в галузі спеціальної освіти, укладати робочі навчальні програми, які відповідають освітнім потребам дітей з обмеженими можливостями. Рівень підготовленості до інклюзивної освіти означає сформовані у випускників програми здатності: проводити та презентувати результати власного наукового дослідження у вигляді магістерської дисертації; аналізувати на філософському рівні положення, процеси та ефективність сучасних освітніх систем з боку соціології; визначати та аналізувати історичні, політичні та соціальні фактори, що сприяли виникненню спеціальної освіти на Кіпрі та у зарубіжних країнах; вміти диференціювати потреби на рівні викладання та сприяти ефективній підтримці усіх дітей у поєданому класі; вміти укладати техніки для своєчасного діагностування таких дітей; організовувати консультаційну підтримку для батьків дітей з обмеженими можливостями; використовувати сучасні технології для удосконалення навчального процесу і сприяння інтеграції дітей з особливими потребами у суспільство знань [3].

Для здобуття необхідної кваліфікації студент має отримати 120 кредитів, які розподіляються у такій спосіб: 16 кредитів відводиться на загальну підготовку, 54 кредити на вивчення дисциплін зі спеціальної освіти. Трудомісткість практичної підготовки оцінюється у 30 кредитів, а 20 кредитів передбачено на виконання магістерської роботи. Предмети, які входять до циклу загальної підготовки, поділяються на обов'язкові та вибіркові. Вивчення обов'язкової дисципліни «Методології освітніх досліджень» (10 кредитів) сприяє формуванню потягу до дослідницької діяльності, розширює світогляд та прищеплює навички креативного мислення в процесі підготовки майбутніх спеціалістів з проблем інклюзивної

освіти. Обираючи одну з дисциплін циклу вибіркових — «Філософія освіти», «Соціологія освіти», «Психологія освіти», «Міжкультурна освіта», «Педагогіка» — студент здобуває ще 6 кредитів.

Дисципліни циклу спеціальної освіти також поділяються на обов'язкові та вибіркові. Обов'язковими є такі: «Інвалідність у суспільстві та у школі» (10 кредитів), «Поєднане навчання: теорія та практика» (10 кредитів), «Принципи диференціації у спеціальній освіті» (8 кредитів), «Принципи укладання програм з поєднаної освіти» (10 кредитів). Серед вибіркових дисциплін («Фізична та психічна інвалідність», «Інтелектуальна та розумова непрацездатність», «Психосоматичні захворювання», «Відносини школа — дім та консультації батьків», «Питання спеціалізації у спеціальній (поєднаній) освіті»; «Сучасні тенденції спеціальної освіти»; «Новітні технології у спеціальній освіті») студент має обрати тільки дві, кожна з яких оцінюється у 8 кредитів.

Варто зазначити ще одну особливість програми. За магістрантом залишається право виконання магістерської роботи або вивчення однієї з дисциплін: «Кількісні підходи до досліджень зі спеціальної (поєднаної) освіти» або «Якісні підходи до досліджень зі спеціальної (поєднаної) освіти» (12 кредитів) та однієї з вибіркових дисциплін циклу спеціальної освіти. У такій спосіб магістрант набирає 20 кредитів [3].

На прикладі магістерської програми Університету Лефкосії покажімо систему оцінювання кожної дисципліни у кредитному вимірі якості. Аудиторна робота студента, зокрема присутність на заняттях, становить 30% від загальної оцінки, 60% від сумарної оцінки відводиться на дослідницьку діяльність, а 10% — це підготовка та участь у роботі семінарів [4].

Опановуючи змістовні модулі професійної програми «Педагогічні науки» в Університеті Лефкосії, майбутні вчителі знайомляться із сучасними тенденціями в галузі спеціальної освіти, особливостями поєднаного навчання та інклюзії; удосконалюють вміння укладати навчальні програми з урахуванням потреб дітей з вадами здоров'я; аналізувати дослідження в галузі спеціальної освіти і впроваджувати їх у практичну діяльність. Для здобуття кваліфікації магістра педагогічних наук студенти мають набрати 90 кредитів, з них 27 кредитів передбачено на вивчення дисциплін загальних знань; по 27 на опанування обов'язкових і вибіркових дисциплін за обраним фахом; 9 кредитів виділяється на семінарські заняття. За другим варіантом розподіл годин на вивчення вибіркових дисциплін

відбувається у такий спосіб: вибіркові дисципліни за обраним фахом оцінюються у 9 кредитів, семінарські заняття також у 9 кредитів, 18 кредитів передбачено на виконання магістерського проекту.

Варто навести також перелік дисциплін, які є основою освітньої програми «Спеціальна освіта»: «Види спеціальних освітніх потреб», «Психометричні методи в спеціальній освіті», «Педагогіка інклюзії», «Інтеграція: системний аналіз та підтримка», «Навчання дітей з особливими потребами у звичайній школі», «Застосування новітніх технологій у спеціальній освіті», «Психопатологія дитини», «Дизлексія: дослідження та нові тенденції», «Проблеми емоційного волевияву та поведінки» [4].

Висновки. У Республіці Кіпр професійна підготовка майбутніх учителів з інклюзивної освіти здійснюється на освітньо-кваліфікаційних рівнях бакалавра і магістра за кредитно-трансферною та акумулюючою системою. Зміст професійних програм відповідає принципам гуманістичного спрямування, фундаментальності та професійної спрямованості, науковості й зв'язку теорії з практикою, інформаційної технологічності навчання. Наші подальші розвідки будуть спрямовані на вивчення досвіду європейських програм з інклюзивної освіти.

Література:

1. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : наказ МОН №912 від 01.10.10 року [Електронний ресурс] 1998—2011 Osvita.ua. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/
2. Τμήμα Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου. Προγράμματα Σπουδών. [Електронний ресурс] Інформаційний пакет Університету Кіпру. — Режим доступу: <http://www.ucy.ac.cy/goto/science/el-GR/WelcomeMessage.aspx>
3. Σχολή Τεχνών και Επιστημών της Αγωγής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου. Προγράμματα Σπουδών. [Електронний ресурс] Інформаційний пакет Європейського університету Кіпру. — Режим доступу: <http://www.euc.ac.cy/easyconsole.cfm/id>
4. Σχολή Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. [Електронний ресурс] Інформаційний пакет Університету Лефкосії. — Режим доступу : <http://www.ecpu.ac.cy/nicosia.htm>

Формирование профессиональных программ инклюзивного образования в университетах Республики Кипр

В исследовании определены структура и содержание профессиональной подготовки будущего специалиста инклюзивного образования. Выделены и проанализированы особенности формирования образовательно-профессиональных программ специального образования в Университете Кипра, Европейском университете Кипра, Университете Лефкосии.

Ключевые слова: специальное образование, инклюзивное образование, образовательно-профессиональная программа.

Compiling Professional Programs of Inclusive Education at Universities of the Republic of Cyprus

In the research the structure and content of inclusive school teachers training are identified. The author explicates and analyzes the peculiarities of compiling educational and professional programs of special education at the University of Cyprus, European University of Cyprus, University of Nicosia.

Key words: special education, inclusive education, educational and professional program.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2011

УДК 378.147

Задорожна-Княгиницька Л.В.
м. Маріуполь

Педагогізація навчального процесу як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя

У статті висвітлюються аспекти практичної психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів на гуманітарних факультетах вищих навчальних закладів. Розкривається сутність та значення педагогізації навчального процесу як вагомого чинника формування особистості майбутнього вчителя. Подано рекомендації щодо підвищення ефективності процесу підготовки студентів до педагогічної діяльності.

Ключові слова: навчально-виховний процес у вищій школі, професійні уміння та навички, психолого-педагогічна підготовка, педагогізація навчального процесу.

Актуальність заявленої проблеми зумовлюється орієнтацією сучасного освітнього простору на підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів, спроможних успішно конкурувати на ринку праці. Йдеться про педагогів нового покоління, які б відзначали широкою освіченістю, високою загальною культурою, багатим духовним світом, глибоким знанням своєї спеціальності, методичною майстерністю, що дозволить їм успішно виконувати свої професійні функції в умовах постійних суспільних змін.

Зміст підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах передбачає озброєння майбутніх фахівців знаннями з соціально-гуманітарних, природничо-наукових, професійно-орієнтованих дисциплін, дає можливість індивідуального вибору спецкурсів та спецсемінарів на основі особистих уподобань (варіативна частина). Разом із тим, програма підготовки педагога-майстра поряд із компонентами академічного змісту предметів, що вивчаються, та розвитком позитивних якостей студентів, передбачає озброєння випускників необхідними прийомами й методами виховання та навчання; вироблення вмінь та навичок їх використання у навчально-виховному процесі. До таких слід віднести: здатність до застосування нестандартних прийомів діяльності, здатність передбачати, емоційно

© Задорожна-Княгиницька Л.В., 2011